

ATTİLA AŞUT

1939 yılında Trabzon'da doğdu. Yazmaya çocuk dergilerini okuyarak başladı. Birçok gazetede muhabir, yazar, yayın yönetmeni olarak çalıştı. 1965-1968 yılları arasında *Sömürücülüğe Karşı Savaş* adlı haftalık toplumcu gazeteyi çıkardı. Trabzon'da Gazeteciler Sendikası'nın, Devrim Ocağı'nın ve Türkiye İşçi Partisi'nin kurucuları arasında yer aldı. 12 Mart'tan sonra TİP kapatılınca yurtdışına çıktı, TKP Merkez Komitesi'nde görev aldı. 12 Eylül döneminde 37 ay tutuklu kaldı. Bir süre *Politika* gazetelerinde çalıştı. 1995-1998 yılları arasında *Siyah Beyaz* gazetesinde yazı işleri yönetmeni ve köşeyazarı olarak görev yaptı. *SİVAS KİTABI / Bir Topluöldürümün Öyküsü* (1994) adlı belgesel kitabı yayına hazırladı. Şiirleri birçok edebiyat dergisinde yayımlandı. *Acının Küllengi* adlı şiir kitabı, 2001'de Serander Yayınları'ndan çıktı. Ayrıca *Günlerin Kıyısından* (2011) ve *Siyah Beyaz Yazılar* (2014) adlı iki kitabı bulunuyor. Birçok kitaba yazar ve editör olarak katkıda bulundu. Dil ve yazın alanında çeşitli ödülleri var. Çağdaş Gazeteciler Derneği, Dil Derneği, BESAM, TÜSTAV üyesi ve Sürekli Basın Kartı sahibidir. Halen *BirGün* gazetesinde yazıyor.

GÖKHAN ATILGAN

Doktora derecesini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi Bölümünden, yüksek lisans derecesini Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümünden, lisans derecesini Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümünden aldı. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde (İLEF) öğretim üyesi. *Kemalizm ile Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar: Yön-Devrim Hareketi* (3. Basım, Yordam Kitap, 2020) ve *Behice Boran: Öğretim Üyesi, Siyasetçi, Kuramcı* (3. Basım, Yordam Kitap, 2019) adlı kitapların yazarı. *Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinlerarası İlişkiler* (8. Basım, Yordam Kitap, 2020), *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Siyasal Hayat* (3. Basım, Yordam Kitap, 2019) kitaplarının editörlerinden. *100. Yılında Ekim Devrimi* (Yordam Kitap, 2017) ve *Mühürler: Türkiye Sosyalist Hareketinden Eserler* (Yordam Kitap, 2019) kitaplarının editörü. Çeşitli sosyal bilim dergilerinde makaleleri ve editörlü kitaplarda bölümleri var.

Türkiye İşçi Partisi Radyoda
**Proletaryanın
Büyülü Kutusu**

Hazırlayanlar
Attila Aşut ve Gökhan Atılgan

Yordam Kitap

Yordam Kitap: 391-392 • **Proletaryanın Büyüülü Kutusu**

Hazırlayanlar: Attila Aşut - Gökhan Atılğan • ISBN 978-605-172-425-6 (Karton Kapak)

ISBN 978-605-172-427-0 (Sert Kapak) • *Düzeltilme ve Dizin:* Ezgi Kaya Hayatsever

Arşiv: TÜSTAV • *Desenler:* Abidin Dino • *Kapak Tasarım:* Savaş Çekiç

Birinci Basım: Nisan 2021

© Attila Aşut - Gökhan Atılğan, 2021; © Yordam Kitap, 2021

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)

Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul

Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com

www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: **Pasifik Ofset** (Sertifika No: 44451)

Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1

Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2

34310 Haramidere / İstanbul

Tel: 0212 412 17 77

Türkiye İşçi Partisi Radyoda
Proletaryanın
Büyülü Kutusu

*Devlet radyosundan Türkiye İşçi Partisi adına
emekçi halka seslenen üç kadına; **Şekibe Çelenk'e,**
Nazife Cemgil'e ve **Behice Boran'a...***

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖNSÖZ <i>Attila Aşut, Gökhan Atılğan</i>	13
<i>Birinci Bölüm • NAĞMELER</i>	19
TİP TÜRKÜSÜ <i>Can Yücel (Karekodla dinlenebilir)</i>	23
YARININ ŞARKISI <i>Erdem Buri- Tülay German (Karekodla dinlenebilir)</i> ...	25
<i>İkinci Bölüm • SUNUŞ</i>	
'O KOYU GÜNLERDEN YARINA SES VEREN' <i>Gökhan Atılğan</i>	27
<i>Üçüncü Bölüm • SESLER</i>	71
9 TEMMUZ 1961 ANAYASA REFERANDUMU	75
'Evet, De'	77
<i>Sina Pamukçu (Karekodla dinlenebilir)</i>	81
<i>Kemal Türkler (Karekodla dinlenebilir)</i>	84
17 KASIM 1963 YEREL YÖNETİM SEÇİMLERİ	89
'Oyunu Kendine Ver'	91
<i>Mehmet Ali Aybar</i>	95
<i>Orhan Arsal</i>	101
<i>Niyazi Ağırnaslı</i>	105
<i>Tahir Öztürk</i>	109
<i>Şekibe Çelenk</i>	113
<i>İbrahim Çetkin</i>	117
<i>Kemal Sülker</i>	121
<i>Tarık Ziya Ekinci</i>	124
<i>Mehmet Ali Aybar</i>	128
<i>Ahmet Top</i>	131
<i>Rahmi Eşsizhan</i>	135
<i>Yaşar Kemal</i>	138
<i>Esat Çağa</i>	142
<i>Orhan Arsal</i>	146
<i>Mehmet Ali Aybar</i>	150
10 EKİM 1965 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİ	155
'Elleri Nasırlılar Meclisi'e'	157
<i>Mehmet Ali Aybar (Karekodla dinlenebilir)</i>	163
<i>Yaşar Kemal (Karekodla dinlenebilir)</i>	170
<i>Rıza Kuas (Karekodla dinlenebilir)</i>	174
<i>Hamdoş (Karekodla dinlenebilir)</i>	178
<i>İbrahim Çetkin</i>	182

<i>Can Yücel (Karekodla dinlenebilir)</i>	186
<i>Çetin Altan (Karekodla dinlenebilir)</i>	190
<i>Muzaffer Karan (Karekodla dinlenebilir)</i>	195
<i>Tarık Ziya Ekinci (Karekodla dinlenebilir)</i>	198
<i>Behice Boran</i>	202
<i>Mahmut Makal</i>	206
<i>Sadun Aren</i>	211
<i>Kemal Nebioğlu</i>	215
<i>Çetin Altan</i>	219
<i>Mehmet Ali Aybar</i>	223
5 HAZİRAN 1966 KISMİ SENATO SEÇİMLERİ	227
‘Bu, Böyle Sürüp Gidemez’	229
<i>Nazife Cemgil</i>	233
<i>Nihat Sargın</i>	236
<i>Yaşar Kemal (Karekodla dinlenebilir)</i>	241
<i>Halit Çelenk</i>	245
2 HAZİRAN 1968 KISMİ SENATO SEÇİMLERİ	249
‘Ezildiğin Yeter, Davran Artık’	251
<i>Mehmet Ali Aybar</i>	256
<i>Rıza Kuas</i>	265
<i>Mehmet Ali Aslan</i>	267
<i>Celal Beyaz</i>	269
<i>Yaşar Kemal</i>	271
<i>Sadun Aren</i>	273
<i>Hüsamettin Güven</i>	275
<i>İhsani</i>	277
<i>Naci Eren</i>	279
<i>Murat Koğacıoğlu</i>	281
<i>Şinasi Kaya</i>	283
<i>Hayrettin Abacı</i>	285
<i>Behice Boran</i>	287
<i>Çetin Altan</i>	291
<i>Nihat Sargın</i>	293
12 EKİM 1969 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİ	295
‘Beygire Değil, Adama Oy Ver’	297
<i>Mehmet Ali Aybar</i>	303
<i>Tarık Ziya Ekinci</i>	309
<i>Rauf Çapan</i>	313
<i>Fevzi Kavuk</i>	317
<i>Hasan Hüseyin Korkmazgil</i>	321

<i>Naci Eren</i>	325
<i>Nazife Cemgil</i>	329
<i>Kemal Türkler</i>	333
<i>Attila Aşut</i>	337
<i>Kemal Burkay</i>	341
<i>Kemal Aksoy</i>	345
<i>Rıza Kuas</i>	349
<i>Yaşar Kemal</i>	353
<i>Mehmet Ali Aybar</i>	357
<i>Mehmet Ali Aybar</i>	361
<i>Dördüncü Bölüm • SÖZLER</i>	365
1963 Seçim Bildirisi	368
1965 Seçim Bildirisi	375
1966 Seçim Bildirisi	399
1968 Seçim Bildirisi	402
1969 Seçim Bildirisi	408
TİP'ten Seçim Afişleri	429
<i>Beşinci Bölüm • YÜZLER</i>	435
<i>Ahmet Top</i>	438
<i>Arslan Başer Kafaoğlu</i>	438
<i>Attila Aşut</i>	439
<i>Behice Boran</i>	441
<i>Can Yücel</i>	442
<i>Celal Beyaz</i>	443
<i>Çetin Altan</i>	444
<i>Esat Çağa</i>	446
<i>Fahrettin Yakal</i>	446
<i>Fevzi Kavuk</i>	447
<i>Halit Çelenk</i>	448
<i>Hamdoş (Hamdi Doğan)</i>	449
<i>Hasan Hüseyin Korkmazgil</i>	449
<i>Hayrettin Abacı</i>	451
<i>Hüsamettin Güven</i>	451
<i>İbrahim Çetkin</i>	453
<i>İbrahim Güzelce</i>	454
<i>İhsani</i>	454
<i>Kemal Aksoy</i>	456
<i>Kemal Burkay</i>	456
<i>Kemal Nebioğlu</i>	457
<i>Kemal Sülker</i>	458
<i>Kemal Türkler</i>	459

<i>Mahmut Makal</i>	460
<i>Mehmet Ali Aslan</i>	462
<i>Mehmet Ali Aybar</i>	463
<i>Murat Koşacıoğlu</i>	464
<i>Muzaffer Karan</i>	465
<i>Naci Eren</i>	465
<i>Nazife Cemgil</i>	466
<i>Nihat Sargın</i>	467
<i>Niyazi Ağırnaslı</i>	468
<i>Orhan Arsal</i>	469
<i>Rahmi Eşsizhan</i>	470
<i>Rauf apan</i>	471
<i>Rıza Kuas</i>	471
<i>Sadun Aren</i>	472
<i>Sina Pamukçu</i>	473
<i>Şekibe elenk</i>	474
<i>Şinasi Kaya</i>	475
<i>Tahir ztürk</i>	475
<i>Tarık Ziya Ekinci</i>	477
<i>Yaşar Kemal</i>	479
<i>Altıncı Bölüm • EKLER</i>	481
Ankara C. Savcılığı'nın TİP Radyo Konuşmaları Hakkında Yapılan Őikâyet Üzerine Verdiği Karar	484
TİP Basın Bülteni: Radyo İdaresi Sansür Yapıyor	487
TİP'in TRT'yi Őikâyeti Haklı Bulundu	488
1963 Radyo Konuşmaları Hakkında Genelge	491
1968 Radyo Konuşmaları Hakkında Genelge	492
1969 Radyo Konuşmaları Hakkında Genelge	493
TİP Genel Sekreterliği'nin Nazife Cemgil'e Radyo Konuşması Hakkında Davet Mektubu	494
<i>Yedinci Bölüm • SÖYLEŞİ</i>	495
"Radyodaki Bir Konuşma Bütün Hayatımı Değiştirdi"	497
<i>Adlar Dizini</i>	537
<i>Sürelî Yayınlar Dizini</i>	541
<i>Kısaltmalar</i>	543

ENİN NASIRLI ELLERİNİN ESERİDİR...

19 Eylül 1965'te İstanbul Spor ve Sergi Sarayı'nda yapılan seçim toplantısından.
Pankartta "İşçi Kardeş TİP Senin Nasırlı Ellerinin Eseridir" yazıyor
(Fotoğraf: **Moris Gabbay**).

ÖNSÖZ

ATTİLA AŞUT, GÖKHAN ATILGAN

13 Şubat 1961’de 12 işçi-sendikacı tarafından kurulan Türkiye İşçi Partisi’nin Türkiye siyasal hayatında çok önemli bir yeri vardır. 1920’lerde başlayan işçi sınıfı mücadelesinin mirasını yüklenen Türkiye İşçi Partisi genellikle Gogol’ün *Palto*’suna benzetilir. Dostoyevski hem Rus hem dünya edebiyatında büyük önem taşıyan gerçekçilik akımının köklerinin *Palto* öyküsüne dayandığını vurgulamak için, “Hepimiz Gogol’ün *Palto*’sundan çıktık” demiştir. *Palto*’nun edebiyatta gerçekçiliğin kaynağı olması gibi Türkiye İşçi Partisi de kendinden sonra gelen sosyalist hareketlerin döl yatağıdır.

2021 yılı, Türkiye İşçi Partisi’nin 60. kuruluş yıldönümüdür. TİP sözcülerinin efsanevi radyo konuşmalarına odaklanan *Proletaryanın Büyülü Kutusu*, TİP’in 60. yıldönümü için hazırlanmış ve en başta bu tarihi yaratılara armağan edilmiştir.

Türkiye’nin 1960’lı yıllarında radyo en önemli iletişim aracıydı. Televizyon yayınları bu on yılın sonlarına doğru başlamıştı. Özel radyo kanalları ise henüz hayal bile edilemiyordu. Okuryazarlık oranı aşırı derecede düşüktü. Bu koşullarda Türkiye halkının başlıca haber ve bilgi kaynağı devlet radyosuydu.

Radyo, 1961 yılına gelinceye dek devletin ve egemen sınıfların ağızıydı. Fakat mikrofonların başına Türkiye İşçi Partisi sözcüleri geçince, devlet radyosu bir anda “proletaryanın büyülmüş kutusu”na dönüştü!

Türkiye İşçi Partisi sözcüleri, devlet radyosunda yaptıkları konuşmalarla yepyeni bir siyaset dili ve etkileyici bir siyasal seslenme biçimi oluşturdular. Dükkânlarında işlerini yapan manavlar, terziler, kunduracılar, fırıncılar; araçlarını süren şoförler; kahvehanede sohbette ya da oyunda vakit öldüren köylüler; şehirlerin caddelerinde neşeyle yürüyen gençler; evlerine yorgun argın dönen işçiler; eviçlerinde ter döken kadınlar sosyalistlerin radyodan süzülen sesini duyduklarında, sanki o zamana dek hiç bilmedikleri bir âlemin içine girdiler. Sosyalistlerin devlet radyosundan halka ulaşan ilk cümleleri birçok gencin, işçinin, zanaatkârın ve köylünün hayatını değiştirdi. Bu insanlar daha sonra kendi öz partilerine yöneldiler; Türkiye İşçi Partisi'ni aradılar, buldular, kurdular ve büyüttüler...

Türkiye İşçi Partisi'nin tarihinde önemli yeri olan radyo konuşmalarıyla ilgili şimdiye dek üç kitapçık çıktı. Bunlardan ilk ikisi TİP'in kendi yayınıydı. Birincisi 1964'te yayımlanan *Türkiye İşçi Partisi: Yurt Sorunları ve Çözüm Yolları* başlıklı broşürdü. Bu broşür, 1963'teki yerel seçimlerde TİP sözcülerinin yaptığı radyo konuşmalarından oluşuyordu. İkincisi 1965 genel seçimleri için yapılmış radyo konuşmalarını içeren *Yaşasın Emekçiler, Yaşasın Türkiye* adlı broşürdü. Üçüncüsü ise 2019 yılında yayımlanan ve Abdullah Nefes tarafından ilk iki broşürün bir araya getirilmesiyle oluşan kitapçığı.

Yedi bölümden oluşan *Proletaryanın Büyülü Kutusu*, bunlardan çok farklı bir kitap.

Kitabın “Nağmeler” başlığını taşıyan bölümünde, Erdem Buri'nin yazıp Tülay German'ın seslendirdiği ve TİP'in seçim şarkısı olarak da kullanılan “Yarımın Şarkısı” ile Can Yücel tarafından yazılıp Barış Özgenç tarafından bu kitap için özel olarak seslendirilen “TİP Türküsü” adlı şiir yer alıyor. Tarihsel değeri de olan bu iki sanat ürünü, karekod aracılığıyla dinlenebiliyor.

İkinci Bölümde Gökhan Atılğan'ın “TİP'in Radyo Konuşmaları: O Koyu Günlerden Yarına Ses Veren” başlıklı makalesi yer alıyor.

“Sesler” başlığını taşıyan Üçüncü Bölümde, TİP'in 9 Temmuz 1961'deki Anayasa Referandumu, 17 Kasım 1963'teki Yerel Seçimler, 10 Ekim 1965'teki Milletvekili Genel Seçimleri, 5 Haziran 1966'daki Kısmi Senato Seçimleri, 2 Haziran 1968'deki Kısmi Senato Seçimleri ve 12 Ekim 1969'daki Milletvekili Genel Seçimleri için yaptıkları radyo konuşmalarının metinleri yer alıyor. Toplamda beş seçim ve bir de referandum için yapılan 77 konuşmanın metinlerine büyük ölçüde ulaştık. Fakat 1966 seçimleri için ancak dört konuşmanın tam metnini edinebildik. İki metnini tam olarak yayımlayabildiğimiz 1968 seçimlerine ait ko-

nuşmaların kalan kısmını ise *TİP Haberleri* dergisinden naklettik. 1961, 1966 ve 1969 radyo konuşmalarının ilk kez bu kitapta yayımlandığını belirtmek isteriz. Ayrıca Behice Boran'ın 1968'deki radyo konuşması da ilk kez bu kitapla okuyucuya ulaşıyor. "Sesler" in bütün kısımları, seçimin yapıldığı koşulları yansıtan bağlam bilgilerinin yer aldığı "Giriş" yazılarıyla başlıyor. Bu bölümdeki metinlerden bazıları da konuşmacıların (Kemal Türkler, Sina Pamukçu, Mehmet Ali Aybar, Yaşar Kemal, Rıza Kuas, Hamdoş, Can Yücel, Çetin Altan, Muzaffer Karan ve Tarık Ziya Ekinci) kendi sesinden karekodlar aracılığıyla dinlenebiliyor.

"Sözler" başlığını taşıyan Dördüncü Bölümde TİP'in 1963, 1965, 1966, 1968 ve 1969 seçim bildirimleri yer alıyor. Seçim bildirimleri, radyo konuşmalarının ana çerçevesini oluşturdukları için Üçüncü Bölümle kendiliğinden ilişkilenebilir.

TİP adına radyo konuşması yapan 43 kişinin portrelerinin yer aldığı Beşinci Bölüm, "Yüzler" başlığını taşıyor.

Altıncı Bölüm, "Ekler". Bu bölümde TİP'in 1961-1969 dönemindeki radyo konuşmalarına ilişkin bazı belgeler bulunuyor. Bu belgeler hem TİP'in tarihine hem de dönemin Türkiye'sine birçok yönden ışık tutuyor.

Sosyalist mücadeleye 1963 yılında tesadüfen dinlediği bir radyo konuşmasıyla katılan ve 1969'da TİP'in radyodaki sözcülerinden biri olan Attila Aşut'un Gökhan Atılğan'ın sorularına verdiği yanıtlardan oluşan söyleşi, kitabın Yedinci Bölümünü oluşturuyor. Bu uzun söyleşi, Aşut'un Türkiye İşçi Partisi'ndeki yöneticilik dönemiyle ilgili önemli tanıklıklar içeriyor.

Tüm bölümler boyunca okurlarımıza, Abidin Dino'nun *Sosyal Adalet* dergisi için çizdiği desenler ve çoğu Moris Gabbay'a ait fotoğraflar eşlik ediyor.

Proletaryanın Büyülü Kutusu için uzun bir teşekkür listemiz var.

Erden Akbulut, Bülent Erdem, Hayri Erdoğan, Ezgi Kaya Hayatsever, Sibel Nart, Şadi Aycan, Şendoğan Yazıcı, Gökay Gürbüz ve Moris Gabbay'a; kurumsal olarak da Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı'na (TÜSTAV) özel teşekkürlerimizi sunarız. TÜSTAV, bize görsel ve işitsel arşivini açmasının yanı sıra gereksinim duyduğumuz belgeler konusunda da salgın hastalık koşullarına rağmen mükemmel bir destek sağladı. TÜSTAV Arşivinden kullandığımız 1965 seçimlerine ait radyo konuşmalarını kaydeden Kemal Tanındı'yı saygıyla anarız. Yaşar Kemal'in 31 Mayıs 1966'daki radyo konuşmasını kaydeden Fevzi Ulus'u saygıyla anar, bu kaydı bize ulaştıran Serdar Ateşer'e teşekkür ederiz.

Kitabın hazırlanması sırasında gördüğümüz yardımları, destekleri ve katkılarından ötürü Abdurrahman Atalay, Arzu Kalkan, Ahmet Öztürk,

Alican Özer, Arda Türkoğlu, Azime Korkmazgil, Bahri Eren, Burak Durmaz, Emin Karaca, Güllü Aybar, Halil R. Güven, İbrahim Dizman, Mehmet Sobacı, Mete Karakul, Murat Koğacıoğlu, Murat Özveri, Oğuzhan Burak, Önder Çağlar, Serpil Çelenk Güvenç, Şebnem Şeftalioğlu, Taylan Cemgil, Tuncer Eşsizhan ve Zafer Aydın'a teşekkürler...

Birkaç yıla yayılan uzun ve yorucu bir çalışmanın ürünü olan bu kitap, inanıyoruz ki kendi alanında önemli bir boşluğu dolduracak ve Türkiye'nin toplumsal tarihine ilgi duyan okurların yanı sıra TİP Tarihi üzerinde çalışanlar için de yararlı bir başvuru kaynağı olacaktır.

Proletaryanın Büyüğü Kutusu için bir de e-posta adresimiz var:
proletaryanınbuyulukutusu@gmail.com

Kitapla ilgili yorumlarınızı, eleştirilerinizi, önerilerinizi bize iletebilir, varsa elinizdeki metin, belge, fotoğraf ve başka kaynakları bizimle paylaşabilir ve böylelikle kitabın yeni baskılarına katkıda bulunabilirsiniz.

Mart 2021

9.1
İM PROGRAMIMIZIN ASLI
EMEK MİSAK-I MİLLİSİDİR.

*TİP Genel Yönetim Kurulu üyeleri 12 Mayıs 1963 günü Gaziantep'te yapacakları toplantı için önce Ankara'da bir araya geldiler. Buradan otobüsle Adana'ya hareket ettiler. Gidişte geçtikleri yerleşim yerlerinde halkın ilgisiyle karşılaştılar. Adana'da TİP üye ve taraftarlarıyla bir sohbet toplantısı yaptılar. Ardından türküler, marşlar söylediler. Sonra Gaziantep'e ulaştılar. Genel Yönetim Kurulu toplantısının halka açık bölümü Havuzbaşı olarak adlandırılan yerde yapıldı. Bu toplantıya Anteplilerin yanı sıra Adana, Urfa, Diyarbakır, Maraş ve Mersin'den gelen TİP'liler de katıldı. Genel Başkan Mehmet Ali Aybar'ın yanı sıra Genel Sekreterler Orhan Arsal ve Kemal Sülker'in de birer konuşma yaptığı toplantı büyük bir coşku içinde geçti. Fotoğrafta Genel Başkan Mehmet Ali Aybar, Genel Yönetim Kurulu Üyesi Behice Boran'a karanfil uzatıyor. Duvarda asılı pankartta "Bizim Programımızın Aslı Emek Misak-ı Millisidir" yazıyor (Fotoğraf: **Moris Gabbay**).*

Proletaryanın Büyülü Kutusu *bir şiir ve bir şarkıyla başlıyor.*

Can Yücel'in "TİP Türküsü" adlı şiiri ilk kez Eylül 1965 tarihli Sosyal Adalet dergisinde yayımlandı (sayı: 18, sayfa: 20). Can Yücel'in kendine özgü söyleyişiyle dönemin sınıf mücadelelerinin temalarını ve TİP'in siyasal konumunu yansıtan şiir, Proletaryanın Büyülü Kutusu için Barış Özgenç tarafından özel olarak seslendirildi. Aynı zamanda TİP'in radyo konuşmacılarından biri olan Can Yücel'i saygıyla anıyor, Barış Özgenç'e teşekkürlerimizi sunuyoruz.

"Yarının Şarkısı", sözleri ve müziği Erdem Buri'ye ait olan bir parça. Tülay German tarafından seslendirilen "Yarının Şarkısı", Türkiye İşçi Partisi'nin 1965 seçim kampanyasındaki toplantılarının açılışında çalınıyor ve söyleniyordu. Böylece Türkiye siyasal hayatında o zamana kadar yapılan seçimlerde ilk kez bir seçim şarkısı da kullanılmış oluyordu. Sözleri, müziği ve seslendirilişiyle Türkiye proletaryasına yarına dair umutlar aşıl原因an "Yarının Şarkısı" nı kitapta kullanmamıza izin veren Kalan Müzik'e ve Sayın Tülay German'a teşekkür ederiz.

TİP TÜRKÜSÜ

CAN YÜCEL

Milyonlar'nız batsın, beyler
Eksik olsun altınlar'nız
Hayat hakkı dâvam benim
İşim vardı, siz attınız

Taksiler'niz batsın, beyler,
Sizin olsun lüks yatlar
Bir kap yiy'cek dâvam benim
Açım diye bebem ağlar

Kurtulduysa bu yurt, beyler
Biz kurtardık kaçarken siz
Dönüp sonra nutuklarla
Toprağ'mızı mülk ettiniz

İster aptal bilin, beyler,
Yeşil deyin ister kızıl
Bir bildiği var halkın da
Yaşadığ'mız hayat değil

Ne partiymiş bunlar, beyler
Birbir'ne vur çıkmaz bir şavk
Kuran biziz, bizim bu TİP
Odur halkı kurtaracak

Çok kazanandan çok vergi
Göz nuru alın teri
Köylüye yer kentliye iş
Odur halkı kurtaracak

Kuran biziz, bizim bu TİP
Odur halkı kurtaracak

YARININ ŞARKISI

SÖZ VE MÜZİK: ERDEM BURİ
SÖYLEYEN: TÜLAY GERMAN

Bir Őarkı olmalı
Özlemi söyleyen
Bu koyu günlerden
Yarına ses veren.

Bir sevgi olmalı
Senden de yükselen
Sonra benimle bir
Yarına yön veren.

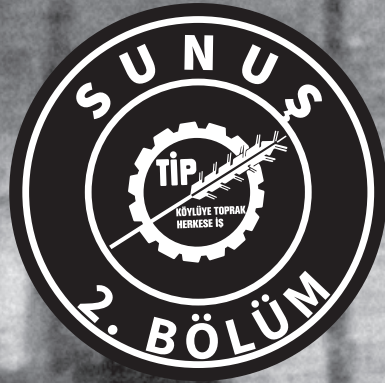
Bir umut olmalı
Gözlerinde senin
Gözlerimde benim
Yarına erişen.

Bir yarın olmalı
Başka türlü bir Őey
Bir aydın, bir güzel
Yarına varmalı.

**TÜRKİYED
27 MİLYON
PROLETER VAR**

EMEGİNİ
SATAN
PROLETER

1968 yılında Good Year Şirketinin İzmit'teki lastik fabrikasında DİSK'e bağlı Lastik-İş Sendikası'nın organize ettiği grevden (Kaynak: Ant, 71 (1968), 2).

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ'NİN RADYO KONUŞMALARI: 'O KOYU GÜNLERDEN YARINA SES VEREN'

GÖKHAN ATILGAN

Nâzım Hikmet'in *Memleketimden İnsan Manzaraları*'nda Cevdet Bey adlı bir karakter vardır. Radyolara merak salan Cevdet Bey, İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Türkiye'nin güneyinde "üç nokta" vilayetinde yaşar. Dünya pazarına ilk sürülüşlerinden beri bütün radyo firmalarının en meşhur modelleri tarih ve lamba sayısı sırasıyla Cevdet Bey'in evinde dizili durur. Cevdet Bey Barselona, Londra, Berlin istasyonlarından ulaşan insan, tank, top ve cazbant seslerini dinler, sıraya dizdiği radyolarından. 55 yaşında bir 'radyoman'dır o. Radyoman, 'radyomani' illetine tutulmuş kişidir. Cevdet Bey radyomani illetine tutulmadan evvel Fransızca ve Arapça bilirken radyoman olduktan sonra Almanca, İngilizce, Rusça ve İtalyanca da öğrenmiştir kendine kendine.¹

Cevdet Bey'in evinde sıra sıra dizili duran ve birer büyüklü kutuyu andıran radyolarından öğrenemediği tek bir lisan kalmıştır belki de geriye: Proletaryanın lisanı. Türkiye proletaryası kendi lisanını, tüm Türkiye'ye öğretmek için Cumhuriyetin kalbi Ankara'daki devlet radyosunun kapısından ilk kez 1961 yılında girecektir. Yani Cevdet Bey'in Hacıbaba adlı leylek arkadaşıyla birlikte hiç durmadan savaş haberleri dinleyişinin üzerinden tam yirmi yıl geçtikten sonra. Kendine has bir yeni lisan geliştiren, bağrından bu lisanı pekiyi derecede konuşan sözcüler çıkaran ve kendi dünya görüşünü en iyi şekilde ifade edebilecek aydınları yö-

1 Nâzım Hikmet, *Memleketimden İnsan Manzaraları*, 32. Baskı (İstanbul: YKY, 2016), 395-399.

rüngesinde toplayan Türkiye proletaryası o zamana kadar devletin ve hâkim sınıfın ağızı olarak işlev gören radyoyu kendi 'büyülü kutusu'na dönüştürecek, böylelikle varlığını, sesini ve yaratıcılığını tüm topluma duyuracaktır. Türkiye proletaryasının sözcülerinin 1961-1969 yılları arasında devlet radyosundan yaptığı konuşmalar Erdem Buri'nin onlar için yazdığı "Yarının Şarkısı"nda belirttiği gibi "o koyu günlerden yarına ses veren" bir şiirin mısraları gibidir.

Kapının Aralanışı

Devlet radyosunun kapılarının 27 Mayıs 1960'taki darbeden sonra nasıl olup da Türkiye proletaryasının sözcülerine aralandığını anlamak için 1961 Anayasasında konunun nasıl tarif edildiğine bakmak ve bu tarifi temellendirmek için de biraz daha geriye, DP'nin son yıllarına uzanmak gerekir.

1961 Anayasasının 121. maddesi radyonun kamu kuruluşu şeklinde örgütlenmesini, tüzelkişiliğe sahip bulunmasını, idaresinin özerk olmasını ve tarafsızlık esasına uygun bir biçimde yayın yapmasını öngörüyordu. 26. madde ise, kişilerin ve siyasi partilerin radyodan yararlanma hakkına sahip olduğunu, bunun şartlarının ve usullerinin demokratik esaslara ve hakkaniyet ölçülerine göre kanunla düzenleneceğini belirtiyordu. Aynı madde, beri yandan, ilgili kanunun, halkın radyodan haber almasını, düşünce ve kanaatlere ulaşmasını öngörüyor ve kamuoyunun serbestçe oluşmasını engelleyici kayıtlar koyamayacağını vurguluyordu.² Anayasanın radyo konusunda kamusalılık, tarafsızlık, demokratik esaslar, kamuoyunun serbestçe oluşması gibi kavramlarla bu denli belirgin sınırlar çizmesinin ardında DP'nin iktidar yıllarında (ve öncesinde de CHP'nin iktidar yıllarında) radyoyu partizanca kullanma biçimlerinden çıkarılan dersler yatıyordu.

DP'nin kurucu babalarından Celal Bayar, CHP iktidarı karşısında muhalefetin lideriyken, yani partisi iktidara doğru adım adım yürürken CHP'nin radyoyu muhalefet partilerinin sesinden sakınma tutumuna ilişkin şöyle demişti: "Yaptıkları nedir bilir misiniz? Dört senede bir saat konuşmamıza müsaade edilecek, o da hükümet tarafından kontrol edilmek şartıyla. ... Her şeyden önce mesele bu zihniyetin yıkılmasıdır. Demokrat Parti bu zihniyeti behemehal yıkacaktır."³ Bayar'ın bu şedit sözleri CHP'nin çok partili siyasal hayata geçildikten sonra devlet radyosunun mikrofonlarını iktidar partisine cömertçe, muhalefet partilerine ise kıskançlıkla sunan antidemokratik tutumuna ve bu yöndeki düzenlemelerine yönelikti. CHP muhalefet partilerinin devlet radyosundan mil-

2 Kanun No: 334, *Resmî Gazete*, 20.07.1961, 8478.

3 Muammer Aksoy, *Partizan Radyo* (Ankara: Forum, 1960), 18-19.

lete seslenmesine seçimden seçime, sadece bir saat, o da denetlenerek imkân tanımıştı. Üstelik de bunu demokrasiye geçişin bir gereği olarak tasarlamıştı. Muhalefetteki DP, henüz iktidara gelmeden bu tip demokrasi karşıtı düzenlemeleri yer ile yeksan edeceğini, demokrasi zeminini düzeltereğini vaat etmişti.

Gelgelelim DP iktidara gelince işler hiç de muhalefetteyken vaat edildiği gibi olmadı. DP'nin demokratik vaatleri muhalefet yıllarında kaldı. İktidar yıllarında ise kendisini önceleyen dönemden daha da koyu bir baskı rejimi kurdu DP. Radyoya ilişkin düzenlemeler de bu baskıya dayalı rejime uyarlı bir şekilde yapıldı.

DP, 30 Haziran 1954'te yaptığı bir kanun değişikliğiyle muhalefetin önünden radyonun mikrofonunu çekti ve onu münhasıran kendi ağzının önüne yerleştirdi. 6428 sayılı Kanununun 46. maddesi "Devlet ve Hükümet işlerinde vazife alanların, bu işler etrafında yapacakları konuşmalarla, alâkalı daire ve müesseselerin kendi faaliyetlerini gösterir şekilde yayımlıyacakları her türlü matbua seçim propagandası mahiyetinde sayılmaz" diyordu.⁴ Bu madde, başvekilin ve bakanların icraatlarını propagandif bir biçimde radyodan anlatmalarının serbest olduğunu, bu serbestliğin sadece seçim sathı mailinde değil, her gün geçerli kılındığını hükme bağlıyordu. Sanki siyasal iktidar parti eliyle kullanılmıyormuş, hükümet üyeleri sanki parti üyesi ya da yöneticisi değilmiş, sanki devlet yöneticisi olunca parti kimliği çıkartılıp atılıyormuş ve sanki hükümet icraatı diye anlatılan şeyler parti propagandasına yaramıyormuş gibi bir kandırmacaya dayanıyordu bu kanun.

Hükümetteki partinin temsilcilerinin devlet adamı sıfatıyla devlet radyosundan toplumla iletişim kurmalarını serbest ve gerekli, buna karşılık muhalefet partilerinin devlet adamı sıfatı taşımadıkları gerekçesiyle devlet radyosundan topluma seslenmelerini yasak ve gereksiz kılan bu kanun, DP'nin demokrasi zihniyetine bir ayna tutabiliyordu. Başbakan Adnan Menderes, iktidar partisini devlet ile, muhalefet partilerini ise devlet dışılık ile özdeşleştirerek, devlet radyosunun kapısına muhalefet partileri için "girilmez" levhasını neden astığını şöyle açıklayacaktı: "Radyo bir devlet vasıtasıdır. Bunu kullanan da hükümettir. Hükümet beyanatını, mes'ul adamların demeçlerini vermek radyonun vazifesidir. Radyo orta malı değildir. Radyoyu onlarla paylaşacak değiliz."⁵ Bu sözler, devlet radyosunun farklı toplumsal sınıfları, farklı siyasal ideolojileri temsil eden siyasal partilerin seslerini yurttaşlara duyurabilecekleri demokratik ve kamusal bir platform olarak görülmediği, iktidar partisi tekelinde bir özel "mülk" olarak değerlendirildiği anlamına geliyordu.

4 Kanun No: 6428, *Resmî Gazete*, 07.07.1954, 9834.

5 Tekin Erer, *On Yılın Mücadelesi* (İstanbul: Ticaret Postası, Tarihsiz), 103.

Beri yandan, devlet radyosunda öyle programlar hazırlanıyordu ki, bazı durumlarda radyonun iktidar partisinin muhalefet partilerine karşı mücadele aracı olduğu izlenimi uyanabiliyordu. Sözgelimi, muhalefetteki CHP'nin lideri İsmet İnönü, Radyo Gazetesi adlı haber programının hedefi durumundaydı.⁶ Yayınına mesela “muhalefetin kansuz ve nizamsız hareketleri devam etmektedir” diye başlayan bu program, Menderes'in danışmanı konumundaki eski Kadrocu Burhan Asaf Belge tarafından kotarılıyordu.⁷ Programın içeriğini bazı durumlarda Menderes'in kendisi bizzat dikte ettirmekteydi.⁸ Böylelikle devlet radyosu 'partizan' bir karakter kazanıyor ve DP'nin iktidar yıllarında bu sıfat radyonun üstüne sınımsız yapışıyordu. Artık devlet radyosu yoktu, 'partizan radyo' vardı.

DP döneminde radyonun partizanlığına muhalefet eden CHP de kendi iktidar yıllarında DP'den daha farklı bir zihniyet ve tutum benimsemiş değildi. 1949 yılında, yani CHP iktidar ve DP de muhalefet iken, CHP'li Başbakan Yardımcısı Nihat Erim'in radyonun kullanımını konusunda isyan eden DP'lilere verdiği şu cevap, Menderes'in muktedirken söylediği ve yukarıda aktardığımız sözlerinin neredeyse tıpatıp aynıydı: “... hükümeti ne iktidar ne de muhalefet partisi ile karıştırmamak lazımdır. ... hükümet memleket idaresi kendisine mevdu bir mekanizma olarak, bir heyet olarak vatandaşı kendi icraati, kendi kararları karşısında elindeki bütün vasıtalarla en geniş ölçüde tenvir etmeyi bir vazife bilir.”⁹

Görünen o ki; her iki parti de iktidardayken devletleşip muhalefetteyken partileşiyordu. Her iki parti de radyonun karşısına geçip partiyken devletin tutumuna, devletken de radyonun başına geçip partinin tutumuna öfkeleniyordu. Bu tecrübe, devlet radyosu konusunda şimdiye kadar olandan daha demokratik, daha tarafsız ve daha kalıcı bir düzenlemenin gerekli olduğunu ortaya koymuştu. Partizanlıktan bıkkınlığın toplumsal mücadelelerinin önemli konularından biri olduğu koşullarda, 27 Mayıs Darbesinden sonra devlet radyosuna yeni ve tarafsız bir görünüm kazandırmak için peş peşe adımlar atıldı. Bu adımlar, aynı zamanda, Türkiye proletaryasının sesinin devlet radyosundan ilk kez işitilmesinin hukuki çerçevesini kuracaktı.

Birinci adım, radyoya anayasal bir çerçeve kazandırmaktı. 1961 Anayasasının 26. ve 121. maddeleriyle radyo özerk bir kamu kuruluşu olarak tanımlanıp kamuoyunun serbestçe oluşabilmesi için kişilerin ve siyasi

6 Jülide Gülizar, *Burası Türkiye Radyoları* (İstanbul: Sinemis Yayınları, 2008), 33-34.

7 Aksoy, *Partizan Radyo*, 110.

8 Çağla Kubilay ve Mehmet Pelivan, “Demokrat Parti ve Radyo: Bir Islahat Girişimi (1954), *İLEF Dergisi* 6 (2019): 27-60.

9 Uygur Kocabaşoğlu, *Şirket Telsizinden Devlet Radyosuna* (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1980), 345.

partilerin tarafsızca kullanımına açıldı. Bu maddelerle radyonun demokratik esaslardan ve hakkaniyet ilkesinden ayrılamayacağı hükme bağlandı.

İkinci adım, radyonun 359 sayılı kanunla 1963 sonlarında kurulan özerk statülü TRT bünyesine alınmasıydı. Bu adımla radyo, devlet yöneticilerinin (başbakanların, bakanların) emriyle değil, kendi özerk idare şekliyle yönetilecekti.

Üçüncü adım, TRT Kanununda TRT Yönetim Kuruluna “siyasî yorum niteliğindeki yayınların, çeşitli ve karşıt görüşleri içine alacak şekilde hazırlanması” görevinin de yüklenmesi idi.¹⁰ Böylece TRT yönetimi radyonun mikrofonunu sadece iktidar partisinin ya da devlet yöneticilerinin veyahut da belirli görüşten siyasilerin değil, siyasetin farklı taraflardan sözcülerinin önüne koymak zorundaydı.

Nihayet dördüncü adım, seçim dönemlerinde siyasi partilere eşit şekilde propaganda hakkının tanınmasıydı. Bu hak, 1961 Mayısında çıkarılan Seçim Kanununun 52. maddesiyle düzenlenmişti. Bu maddeye göre, seçimlere katılacak siyasi partilere “oy verme gününden önceki 15. günden itibaren saat 21.00’a kadar radyolarda propaganda yapma” hakkı tanınıyordu. Bu konuşmalardan ilki 20 dakika, sonrakiler ise 10 dakikayla sınırlanıyordu.¹¹

DP iktidarına karşı yapılan askerî bir darbenin ardından gerek anayasal gerekse yasal açıdan yapılan düzenlemeler radyonun bundan böyle sadece “devletlü”ların ağzı olamayacağını, toplumun içinden çıkan farklı siyasal eğilimlerin de radyodan seslerini duyurabileceğini gösteriyordu. Bu, Türkiye proletaryası için ilk kez kendi sesini ve sözünü devlete ait bir kitle iletişim aracıyla topluma ulaştırma imkânının uç vermesi demektir. Aralanmış bu kapıdan ilk kez Türkiye İşçi Partisi’nin ilk kurucuları girecekti içeriye.

Türkiye İşçi Partisi 13 Şubat 1961 günü 12 işçi ve sendikacının inisiyatifleriyle kuruldu. Kuruluş tarihi, 27 Mayıs Darbesinden sonra 10 Ekim 1961’de yapılacak olan ilk milletvekili seçimlerine katılabilmek için tanıyan sürenin son günüydü.

Fakat milletvekili seçimlerinden önce 9 Temmuz 1961 günü 27 Mayıs Anayasası olarak bilinen Anayasa için referandum yapılacaktı. Bu, Cumhuriyet tarihinin ilk referandumuydu. Siyasal partilere 28 Haziran-5 Temmuz tarihleri arasında anayasa hakkındaki görüşlerini radyodan halka iletme hakkı tanındı. TİP bu hakkını kullandı ve görüşlerini radyodan halka duyurdu. Böylelikle 29 Haziran 1961’de, Türkiye siyasal ha-

10 Kanun No: 359, *Resmî Gazete*, 02.01.1964, 11596.

11 Kanun No: 298, *Resmî Gazete*, 02.05.1961, 10796.

yatında ilk kez işçi sınıfının siyasal bir temsilcisi (Sina Pamukçu) devlet radyosundan topluma hitap etmiş oldu.

Gelgelelim, TİP o zamanlar basının önemsedığı, toplumun tanıdığı bir parti değildi. *Hürriyet* gazetesinin 30 Haziran 1961 tarihli şu haberi bu konuda fikir vericidir:

... parti temsilcileri de bugün radyoda Anayasa propagandasına devam etmişlerdir. CKMP adına konuşan Abdülhak Kemal Yörük, Anayasanın geniş bir tahlilini yapmış ve ... vatandaşlardan “evet” oyu kullanmalarını istemiştir.

İşçi Partisi temsilcisi de “evet” oyu lehine konuşmuş, Adalet Partisi Genel Başkan Yardımcısı Tahsin Demiray da Anayasayı bölüm bölüm ele almıştır.¹²

Dikkat edilirse haberde, o gün radyoda konuşan üç partiden birincisinin ve üçüncüsünün temsilcilerinin adları anılıyor ve konuşmalarına kısaca da olsa yer veriliyor. Fakat ikinci sıradaki TİP temsilcisi Sina Pamukçu'nun ne adı anılıyor ne de konuşmasının içeriğinden bahsediliyor. “İşçi Partisi temsilcisi” denilip geçiliyor ve “evet oyu lehine konuşmuş[tur]” deyip şöyle bir geçştiriliyor.¹³

Gelgelelim, haberde güçbela adı zikredilen TİP, bir süre sonra Türkiye siyasal hayatında fırtına gibi esecek, TİP temsilcilerinin bu haberde içeriğine hiç değinilmeyen radyo konuşmaları Türkiye siyasal hayatında unutulmaz izler bırakacak ve sosyalist düşüncelerin kitlelere ulaşmasında belirleyici roller oynayacaktı.

Sina Pamukçu'nun Türkiye işçi sınıfı adına Türkiye toplumuna ilk kez devlet radyosundan seslenişinden iki gün sonra (2 Temmuz 1961 günü) bu kez TİP Genel Başkan Vekili sıfatıyla radyo mikrofonunun başına Kemal Türkler oturacaktı. Kemal Türkler'in radyodaki konuşması *Hürriyet* gazetesinde “Türkiye İşçi Partisi Genel Başkan Vekili Kemal Türkler de dün akşam 18'de radyoda yaptığı konuşmada anayasayı övmüştür” şeklinde bir cümleyle veriliyordu.¹⁴ Ama bu haberde bir cümleye sıkıştırılan Kemal Türkler adı, o tarihten sonra Türkiye siyasal hayatında ve Türkiye işçi sınıfı mücadelesinde sıkça anılacaktı.

TİP, radyo mikrofonlarından topluma seslenme imkânını ikinci kez 15 Ekim 1961'de yapılacak olan milletvekili genel seçimlerinde edinebilirdi. Fakat TİP bu seçimlere katılamadı. Çünkü yasa uyarınca bir partinin seçime katılabilmesi için seçimlerden en az altı ay önce, en az 15

12 *Hürriyet*, “Radyo Konuşmaları”, 30.06.1961: 1, 5.

13 Devlet radyosundan Türkiye proletaryası adına topluma seslenen ve haberde adı dahi anılmayan kişi Sina Pamukçu'ydu. Sina Pamukçu'nun kısa biyografisini ve yaptığı konuşmanın tam metnini elinizdeki kitapta okuyabileceksiniz.

14 *Hürriyet*, “İnönü Radyoda Konuştu”, 03.07.1961: 1, 5.

ilde ve bütün ilçelerinde parti örgütlerini kurmuş olması gerekiyordu. Oysa TİP ancak 6-7 ilde örgütlenebilmişti; o da sadece il merkezlerinde.¹⁵ Böyle olunca da devlet radyosundan halka seslenme imkânı bulamamıştı.

TİP'in 7 Haziran 1964'te Cumhuriyet Senatosu'nun 1/3 yenilenme seçimlerine katılmasına seçim tarihinden altı ay önce 15 ilde bütün ilçeleriyle birlikte örgütlenemediği için izin verilmedi.¹⁶ Bunun üzerine Genel Başkan Aybar İstanbul'dan bağımsız senatör adaylığı oldu. Gelgelelim, Yüksek Seçim Kurulu Aybar'ın adaylığını geçmişteki mahkûmiyetlerini gerekçe göstererek reddetti. Yüksek Seçim Kurulu'nun bu kararı yerinde değildi. Aybar'ın 1940'lı yıllarda tek parti rejimine karşı verdiği mücadeleden aldığı mahkûmiyetler, Temmuz 1950'de çıkan genel aflu ortadan kalkmıştı. Zira aynı YSK 1965 milletvekili genel seçiminde Aybar'ın aday olmasında bir sakınca görmeyecekti.¹⁷

7 Haziran 1964'teki Senato seçimlerine katılamasa da, TİP, 17 Kasım 1963'teki yerel seçimlere katılabilir. O günlerde siyasal partilerin genel seçimlere katılabilmeleri için sağlaması gereken şartların yerel seçimlerde de geçerli olup olmadığına ilişkin bir hukuki belirsizlik vardı. TİP, bu belirsizliği aşmak amacıyla seçimlere katılmak için YSK'ye başvurdu. YSK seçimlere katılacak partiler arasında TİP'in adını da açıklayınca sorun netleşmiş oldu. TİP, böylelikle devlet radyosundan 15 kez halka hitap etme imkânı kazandı. Bunu 10 Ekim 1965'teki milletvekili genel seçimleri, 5 Haziran 1966'daki Cumhuriyet Senatosu 1/3 yenilenme seçimleri, 2 Haziran 1968'deki Cumhuriyet Senatosu 1/3 yenilenme seçimleri ve 12 Ekim 1969'daki milletvekili genel seçimleri takip etti. TİP sözcüleri 27 Mayıs 1960 ve 12 Mart 1971 darbeleri arasında kalan dönemde biri referandum olmak üzere altı seçimde devlet radyosundan halka seslendiler. İki referandum için olmak üzere toplam 77 konuşma hakkı demektir bu.

TİP sözcüleri bu hakkı öyle etkili bir şekilde kullandılar ki, parti örgütlerinin en uzak köylere kadar yayılmasında, partilerinin toplumsal meşruyetinin sağlanmasında ve Türkiye siyasetinde önemli bir ağırlık kazanmasında radyo konuşmalarının çok önemli bir rolü oldu.

Bu rolü düzgün bir şekilde ortaya koyabilmek için önce Türkiye'nin durumuna hızlıca göz atmamız ve ardından da TİP'in halkla iletişim kurma biçimlerinin imkânlarına bakmamız gerekir.

15 Nihat Sargın, *TİP'li Yıllar (1961-1971), Anılar-Belgeler, C. 1* (İstanbul: Felis Yayınevi, 2001), 72.

16 Yüksek Seçim Kurulu Karar No: 1393. *Resmî Gazete*, 14.05.1964, 11703.

17 Artun Ünsal, *Umuttan Yalnızlığa: Türkiye İşçi Partisi (1961-1971)* (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2002), 440.